

ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพ และเครือข่ายการมีส่วนร่วมในเมืองเก่าแพร่ Relationship between physical public place and participation network in the old city of Phrae

ณัฐพล เรืองวิทย์านุสรณ์^{1*} ณัฏฐิณ ติกุล²

โชคอนันต์ วาณิชยเลิศนาราส³ และ พันธศักดิ์ ภักดี⁴

¹อาจารย์, ²รองศาสตราจารย์, ³อาจารย์ และ ⁴ผู้ช่วยศาสตราจารย์

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ 50290

Natthaphon Ruangwitthayanusorn^{1*} Nachawit Tikul²

Chokanan Wanitlerthanasarn³ and Punsak Pakdee⁴

¹Lecturer, ²Associate Professor, ³Lecturer and ⁴Assistant Professor

Faculty of Architecture and Environmental Design, Maejo University, Chiang Mai, 50290

*Email: wasana14229@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.) ศึกษาศักยภาพพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพในเมืองเก่าแพร่, 2.) สร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองเก่าแพร่ และ 3.) ประมวลความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพและเครือข่ายการมีส่วนร่วมในเมืองเก่าแพร่ การศึกษานี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้กระบวนการมีส่วนร่วม ในการระบุความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพและเครือข่ายการมีส่วนร่วมโดยภาคประชาชนในเมืองเก่าแพร่ ผลการศึกษพบว่าเครือข่ายการมีส่วนร่วมในเมืองเก่าแพร่ แบ่งได้ 3 กลุ่ม สามารถระบุพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพที่มีศักยภาพ จำนวน 12 พื้นที่ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) พื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพของเมืองที่มีการใช้งานอย่างต่อเนื่องและมีโครงการหรือแหล่งทุนเข้ามาสนับสนุนการดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน 2) พื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพของเมืองที่สามารถสื่อสารสัมผัสและถ่ายทอดภาพจำของเมืองเก่าแพร่ และ 3) พื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพที่มีศักยภาพของเมืองที่อยู่ระหว่างการหากระบวนการจัดการพื้นที่ที่เหมาะสม และสามารถระบุพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพที่มีความเกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนกิจกรรมเครือข่ายการมีส่วนร่วมโดยภาคประชาชนในเมืองเก่าแพร่

คำสำคัญ: พื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพ, การมีส่วนร่วม, สำนึกต่อถิ่นที่, เมืองเก่าแพร่

Abstract

This study aims to 1) examine the potential of physical public spaces in Phrae Old City, 2) establish a participation network for its development, and 3) analyze the relationship between physical public spaces and participation networks in the area. The study employs participatory qualitative research. The intention is to establish a correlation between physical public space and public participation network in Phrae Old City. The results of the research revealed that the participation network in the Old City of Phrae can be categorized into three distinct groups. Additionally, the study identified a total of twelve potential physical public areas, which were further divided into three groups; 1) urban public spaces with ongoing usage and funding for maintenance, 2) urban public spaces capable of embodying and conveying the historical identity of Phrae, and 3) urban public spaces undergoing evaluation for suitable spatial management strategies. Furthermore, the study successfully

identified physical public areas that are relevant for facilitating participatory network activities by the public sector within the old city of Phrae.

Keywords: Physical public space, Participation, Sense of Place, Phrae old city

Received: June 1, 2023; **Revised:** September 18, 2023; **Accepted:** October 24, 2023

1. บทนำ

พื้นที่สาธารณะในเมืองเป็นพื้นที่ที่ผู้คนในเมืองมีความสะดวกใจที่จะใช้พื้นที่นั้นร่วมกัน พื้นที่สาธารณะเหล่านี้จึงกลายเป็นพื้นที่สำคัญที่แสดงออกถึงความเป็นชีวิตชีวาของเมือง ส่งเสริมเศรษฐกิจการค้า ส่งเสริมความสัมพันธ์ของผู้นในเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่สาธารณะในเมืองเก่านั้นจะเป็นพื้นที่ที่สามารถเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ชุมชนในอดีต สามารถสนับสนุนการสืบต่อของวัฒนธรรมประเพณีภายในเมืองได้เป็นอย่างดี ช่วยให้ผู้คนเข้ามาใช้พื้นที่สัมผัสความรู้สึกและสำนึกต่อถิ่นที่มีความเฉพาะและเป็นเอกลักษณ์ของเมืองนั้น ๆ ได้ ตัวอย่างเช่น พื้นที่ลานสามกษัตริย์ในเมืองเชียงใหม่ หรือ พื้นที่ต่อเนื่องจากลานย่าโมไปจรดสวนท้าวสุรนารี เป็นต้น

เมืองเก่าแพร่สามารถเรียกได้ว่าเป็นเมืองโบราณที่ยังมีลมหายใจ เพราะภายในเมืองยังมีชุมชนอาศัยใช้ชีวิตอยู่ มีพื้นที่เขตเทศบาลเมืองยังตั้งอยู่ในพื้นที่ตัวเมืองเก่าที่มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน และเป็นเมืองที่ประกอบด้วยพื้นที่สาธารณะในอดีตจำนวนมาก แต่ในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 การค้าและการท่องเที่ยวชะงักงัน ประกอบกับทางภาครัฐมีโครงการย้ายสำนักงานเทศบาลเมืองแพร่ออกไป ทำให้การใช้งานพื้นที่สาธารณะในเมืองแพร่มีการเปลี่ยนแปลงไป ทั้งในแง่ปริมาณการใช้งานหรือความถี่ในการเข้าใช้ ทำให้พื้นที่สาธารณะบางแห่งถูกละเลย สัมผัส หรือถูกปรับเปลี่ยนไปไม่สอดคล้องกับประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตของชุมชนเดิม จนเครือข่ายภาคประชาชนเมืองเก่าแพร่ได้ตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลงที่มีโอกาสเกิดขึ้นต่อพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพในพื้นที่เขตอนุรักษ์เมืองเก่าแพร่ในอนาคต และต้องการหาแนวทางเพื่ออนุรักษ์พื้นที่สาธารณะในเมืองเก่าแพร่ให้คงอยู่อย่างมีชีวิตชีวา

จากการศึกษาของอัมพิกา ชุมมัตยา (2562) พบว่า กระบวนการเรียนรู้และการกระตุ้นชุมชนให้เกิดการมีส่วนร่วมเป็นส่วนสำคัญในการปรับปรุงฟื้นฟูเมือง ส่วนความเข้มแข็งของคนในชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญต่อการขับเคลื่อนและพัฒนาพื้นที่เชิงอนุรักษ์ (กุลสุมา บุญกาญจน์, 2558) นอกเหนือจากการสนับสนุนจากภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นการพิจารณาหาพื้นที่ที่เหมาะสมไปพร้อมกับการค้นหาความเชื่อมโยงของคนในพื้นที่จึงมีความจำเป็น ดังนั้นการศึกษานี้จึงต้องการค้นหาศักยภาพในเมืองเก่าแพร่เพื่อนำไปสู่การหาความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพและเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองเก่าแพร่ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมโดยภาคประชาชนในเมืองเก่าแพร่ร่วมกับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเครือข่ายการมีส่วนร่วมและความสัมพันธ์ข้อมูลเชิงแผนที่ด้วยวิธี network centrality degree เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับเครือข่ายภาครัฐและภาคประชาสังคมในการกำหนดแนวทางการพัฒนาพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพเมืองเก่าแพร่ให้สอดคล้องกับการใช้งานจริง ผลที่ได้จากการศึกษานี้จะไปสู่การสร้างแนวทางการพัฒนาพื้นที่สาธารณะในเมืองเก่าแพร่ในมิติต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันได้อย่างเหมาะสมต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 ศึกษาศักยภาพพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพในเมืองเก่าแพร่
- 2.2 ศึกษาเครือข่ายการมีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองเก่าแพร่
- 2.3 ประมวลความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพและเครือข่ายการมีส่วนร่วมในเมืองเก่าแพร่

3. แนวคิดทฤษฎี

3.1 แนวคิดการพัฒนาโครงสร้างพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพเพื่อส่งเสริมกิจกรรมภายในเมือง

พื้นที่สาธารณะเป็นพื้นที่สำคัญที่สามารถเชื่อมโยงผู้คน และสนับสนุนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของเมือง (ไซศรี รักดีสุข เจริญ, 2551) โดยพื้นที่สาธารณะในโลกตะวันออกมักมีขนาดเหมาะสมตามสัดส่วนร่างกายของตน เน้นความโปร่งสบายแต่ไม่เน้นหรูหรา เพราะมีรูปแบบปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนอย่างใกล้ชิด (ระวีวรรณ โอฬารรัตน์มณี, 2555) นอกจากนี้พื้นที่สาธารณะมีความสามารถในการเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งพื้นที่ที่เป็นสาธารณะและพื้นที่ที่เป็นส่วนตัว มีความยืดหยุ่นและไม่พึ่งพาแบบแผน แต่อาจสูญเสียหรือโดนความเป็นแบบแผนทำลายลงได้ (Gehl, 2001) ด้วยขนาดที่ไม่จำเป็นต้องใหญ่โต แต่ต้องมีลักษณะที่คุ้นเคย ทำให้อบอุ่น ผ่อนคลาย (ระวีวรรณ โอฬารรัตน์มณี, 2555) มีส่วนกระตุ้นกิจกรรมการใช้พื้นที่และสร้างเสริมความมีชีวิตชีวาของเมืองได้

3.2 แนวคิดการอยู่ร่วมกันระหว่างชุมชนกับเมืองเก่า

ระดับการอนุรักษ์ทางด้านภูมิสถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรมจะแบ่งเป็น 7 ระดับ ตามความเข้มงวดในการทำงาน จากเข้มงวดน้อยที่สุดไปหามาที่สุด โดยเริ่มจาก การอนุรักษ์ (conservation), การปฏิสังขรณ์ (rehabilitation), การแปลความหมาย (interpretation), การบูรณะ (restoration), การสร้างของเก่าขึ้นมาใหม่ (reconstruction), การสงวนไว้ใช้ (reservation) และระดับที่เข้มงวดที่สุดคือ การพิทักษ์รักษา (preservation) (เดชา บุญค้ำ, 2536) ซึ่งการบริหารจัดการเมืองเก่าที่ยังมีชีวิตหรือมีกิจกรรม (living city) และเมืองที่ตายแล้วหรือไร้กิจกรรม (dead city) จะมีทางเลือกในการบริหารจัดการที่ต่างกันออกไป บางส่วนเห็นว่าการบริหารจัดการควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทางด้านกายภาพมากกว่าการพิจารณาการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคม (กรมศิลปากร, 2539) ในปัจจุบันพบว่าการจัดการกับเครื่องมือทางการเมืองที่ยังมีพลวัต (dynamic political instruments) เป็นแนวทางที่นิยมในการส่งเสริมการอนุรักษ์ย่านเมืองเก่ามากขึ้น โดยในระดับการปฏิบัติงานชุมชนจำเป็นต้องได้รับข้อมูลที่รอบด้านเกี่ยวกับการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของชุมชน ที่นอกจากจะต้องมีสถาปนิกหรือผู้ที่ชำนาญในการอนุรักษ์เข้ามาให้ความช่วยเหลือชุมชนอย่างใกล้ชิด ต้องพัฒนาเครื่องมือในการสื่อสารงานอนุรักษ์เพื่อให้ชุมชนเข้าใจภาพร่วมกัน และยังคงจำเป็นต้องมีผู้ประสานชุมชนเพื่อลดความขัดแย้งในระหว่างดำเนินงาน (กุสุมา บุญกาญจน์, 2558) ส่วนพื้นที่ภายในอาคารที่ยังมีการใช้สอยโดยคนในชุมชน แม้จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนไปตามพลวัต แต่ต้องให้ความสำคัญในการรักษาสมดุลระหว่างการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและการใช้ชีวิตโดยผู้คน (แผ่นดิน อุณจะนา, 2559) ตัวอย่างในการค้นหาปัจจัยที่ประทับอยู่ในสภาพจำของช่างเครื่องปั้น เพื่อใช้ในการอนุรักษ์ชุมชน ซึ่งพบว่า มี 5 ปัจจัยสำคัญคือ สิ่งอำนวยความสะดวก, พื้นที่ประวัติศาสตร์, แหล่งทรัพยากรที่จะใช้ผลิตผลงาน, สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และพื้นที่ผลิตผลงาน เป็นการสะท้อนมิติการอนุรักษ์ชุมชนที่สำคัญ (Maruya, 2015)

สรุปได้ว่าการอยู่ร่วมกันระหว่างชุมชนกับเมืองเก่าเป็นการรักษาความสมดุลในการอยู่ร่วมกันระหว่างสิ่งที่มีชีวิตมีการเคลื่อนไหวและสิ่งต้องคงรักษาไว้ บนฐานการแปรเปลี่ยนทั้งในแง่สภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรม โดยสิ่งที่สามารถจับต้องได้ทั้ง ตำแหน่งที่ตั้ง ความหนาแน่นในการใช้พื้นที่ สิ่งอำนวยความสะดวก การใช้เส้นทาง การสำรวจขนาดระยะในการใช้พื้นที่ สามารถประมวลเป็นแผนที่ข้อมูลสารสนเทศ (baseline map) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารสัมผัสและถ่ายทอดภาพจำในกระบวนการสำรวจข้อคิดเห็นต่อสภาพกายภาพ, ตำแหน่งที่ตั้ง, กิจกรรมการเข้าใช้พื้นที่โดยชุมชน, การตระหนักภูมิรู้ภูมิอู่ของพื้นที่ และการให้ความสำคัญในฐานะภาพแทนที่ชุมชนสามารถรับรู้ร่วมกัน

3.3 แนวคิดการมีส่วนร่วมและเครือข่ายภาคประชาสังคมในการพัฒนาเมือง

การวิจัยตามกระบวนการแบบ participation action research สามารถเข้ามาเป็นกระบวนการหนึ่งในการจัดการปัญหากระบวนการเรียนรู้ชุมชนและการกระตุ้นชุมชนให้เกิดการมีส่วนร่วมในการปรับปรุงฟื้นฟูเมือง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ทางสังคมในเชิงอำนาจการต่อรอง (power negotiation) และสร้างพื้นที่ปริมณฑลสาธารณะ (public sphere) ในการปรับปรุงฟื้นฟูเมืองร่วมกันในปัจจุบันให้ดีขึ้น (อัมพิกา ชุมมัยยา, 2562) ควรประกอบประกอบด้วย 4 พื้นฐาน คือ การมีส่วนร่วมการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร, การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา, การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ (Cohen and Uphoff, 1981) ในส่วนระดับการมีส่วนร่วมที่กลุ่มเป้าหมายหลักควรสนับสนุนให้มีส่วนร่วมตั้งแต่ระดับให้ข้อมูลและความคิดเห็นจนถึงระดับตัดสินใจเอง (กุสุมา บุญกาญจน์, 2558) ภายใต้การแก้ปัญหาอย่างมีส่วนร่วมโดยภาคประชาชน เครื่องมือการวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม (social network analysis: SNA) สามารถเข้ามาช่วยหา

จุดเชื่อมต่อโครงข่ายให้พบแล้วให้การสนับสนุนการขับเคลื่อนเครือข่ายนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็น ไม่เฉพาะการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณที่จะตอบสนองการแก้ปัญหาเชิงวิศวกรรม แต่ยังรวมไปถึงการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อสนับสนุนการเชื่อมต่อเชิงสังคมของชุมชนด้วย (วิทยา เรืองฤทธิ์, 2555) โดยโครงสร้างเครือข่ายในการมีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมที่ดีของเมือง ควรเป็นไปในลักษณะการกระจายอำนาจ (decentralization) สมาชิกภายในเครือข่าย (node) ควรได้รับการสนับสนุนในการได้รับข้อมูลข่าวสารที่เหมาะสมรวดเร็ว ท่วงทันต่อการแก้ไขวิกฤตปัญหาร่วมกันภายในชุมชนหรือระหว่างชุมชน จึงจะสามารถแก้ไขปัญหาเชิงกายภาพของชุมชนและเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการวิเคราะห์ network centrality degree สามารถประมวลให้เห็นภาพได้ (ปิยะเดช อัครโพธิวงศ์, 2562)

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธี inductive method ในการสำรวจรวบรวมข้อมูลทางกายภาพที่ปรากฏ และอ้างอิงตำแหน่งที่ตั้งพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพ การรวบรวมข้อมูลข้อคิดเห็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้วยการสังเกตและการสอบถามผู้ใช้พื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพเหล่านั้นอย่างมีส่วนร่วม (participate interview) นำมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ข้อมูล (data matrix analysis) เพื่อประมวลความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพและเครือข่ายการมีส่วนร่วมในเมืองเก่าแพรวโดยภาคประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรม แสดงความคิดเห็นในการพัฒนาเมืองเก่าแพรว โดยสามารถสรุปเป็นขั้นตอนได้

3 ลำดับสำคัญ ได้แก่

4.1 การสำรวจพื้นที่ในเขตควบคุมและอนุรักษ์เมืองเก่า

เพื่อเก็บข้อมูลเชิงกายภาพของพื้นที่ สภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรม ตำแหน่งที่ตั้ง ความหนาแน่นในการใช้พื้นที่ สภาพแวดล้อมโดยรอบ สิ่งอำนวยความสะดวก การใช้เส้นทาง การสำรวจขนาดระยะในการใช้พื้นที่ เพื่อใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงในการประมวลเป็นแผนผังประกอบการเก็บข้อมูล (baseline map) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารสัมผัสและถ่ายทอดภาพจำในกระบวนการมีส่วนร่วมสำรวจข้อคิดเห็นต่อสภาพกายภาพ

4.2 การสัมภาษณ์อย่างมีส่วนร่วม

เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงวัฒนธรรมและการใช้พื้นที่ โดยใช้การสัมภาษณ์พูดคุยเพื่อชวนให้มีการเล่าเรื่อง (story telling) และได้เลือกกลุ่มผู้ถูกสัมภาษณ์ โดยเลือกผ่านกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการประชุมกลุ่มย่อย 3 ครั้ง จนกระทั่งได้ตัวแทนจาก 2 กลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มประชากรผู้อยู่อาศัยในชุมชน และกลุ่มเครือข่ายผู้ขับเคลื่อนกิจกรรมภาคประชาสังคม เพื่อรวบรวมข้อมูลการใช้พื้นที่ในชุมชน มีการดำเนินงานแยกกลุ่มผู้ดำเนินงานตามลำดับ จากนั้นประเมินและประมวลความสัมพันธ์ของกิจกรรม เครือข่ายผู้ดำเนินงานและผลของกิจกรรมที่เกิดขึ้น แล้วสอบถามข้อมูลกับกลุ่มผู้ร่วมดำเนินกิจกรรม ด้วยการเล่าเรื่อง (story telling) แบบการประชุมเผชิญหน้า (face to face)

4.3 การวิเคราะห์ network centrality degree เครือข่ายการมีส่วนร่วมและความสัมพันธ์ข้อมูลเชิงแผนที่

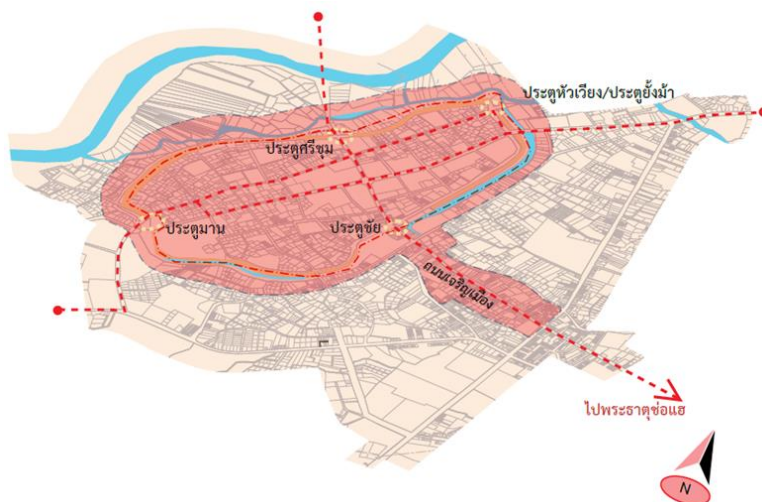
4.3.1 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เครือข่ายการมีส่วนร่วม ส่วนนี้ใช้โปรแกรม UCINET ซึ่งเป็นโปรแกรมที่ช่วยแปลงข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในเครือข่ายที่ถูกเก็บเอาไว้ในระบบการแทนค่า (data coding) และการใช้ตารางวิเคราะห์ความเชื่อมโยง (data matrix analysis) จากข้อมูลเชิงการบรรยายให้เป็นแผนภาพ (diagram) และช่วยในการนับจำนวนความสัมพันธ์ที่มี ทำให้สามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในเครือข่ายกิจกรรมการมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการพัฒนาเมืองเก่าแพรวได้ชัดเจนว่าสมาชิกจุดใดในเครือข่ายที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรม และโครงสร้างเครือข่ายมีลักษณะเป็นไปในทิศทางของการกระจายตัวหรือเป็นไปในลักษณะการรวมศูนย์

4.3.2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ข้อมูลเชิงแผนที่ เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ข้อมูลแบบเมตริกซ์ (data matrix analysis) และการสัมภาษณ์อย่างมีส่วนร่วม (participate interview) โดยมีปัจจัยที่สำคัญในการวิเคราะห์ ได้แก่ การตระหนักถึงการมีอยู่ของพื้นที่, การให้ความสำคัญในฐานะภาพแทน, ตำแหน่งที่ตั้งและกิจกรรมการใช้พื้นที่โดยชุมชน เป็นต้น จากนั้นนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงรวมกับการใช้แผนที่ (spatial map analysis) เพื่อสอบถามข้อมูลที่ได้มาและความสัมพันธ์กับพื้นที่กายภาพภายในเขตอนุรักษ์เมืองเก่าแพรว

5. ผลการวิจัย

5.1 รายละเอียดพื้นที่ศึกษาเมืองเก่าแพร่

ผลการสำรวจพบว่าเมืองเก่าแพร่มีโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ มีการลาดเอียงจากทิศตะวันออกไปสู่แม่น้ำน่านที่อยู่ทางทิศตะวันตก สภาพคูเมืองและกำแพงเมืองโบราณที่ชุมชนภายในพื้นที่เรียกว่า “เม็ก” เป็นองค์ประกอบเมืองที่สำคัญ ยังมีความสมบูรณ์สามารถกำหนดพื้นที่ภายในเมือง และสามารถเชื่อมโยงกับพระราชคู่อันที่อยู่ห่างจากเมืองไปทางทิศตะวันออก 8 กิโลเมตร ในขณะที่ตัวเมืองเก่าแพร่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อันเกิดจากการใช้ชีวิตและความพยายามของโครงข่ายภาคประชาชน ที่จะดำรงรักษาขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมของชุมชนในเขตเมืองเก่าเอาไว้ ตามที่คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่าได้ประกาศเขตพื้นที่เมืองเก่าแพร่ เมื่อ พ.ศ. 2558 (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดแพร่, 2562) โดยได้ระบุขอบเขตเป็นพื้นที่ภายในเขตคูเมืองและกำแพงเมืองเก่าที่ชุมชนภายในท้องที่เรียกว่า “เม็ก” โดยพื้นที่ภายในเขตกำแพงเมืองเก่านี้มีระยะจากประตูด้านทิศเหนือ คือ “ประตูยั้งม้า” ไปถึงประตูด้านทิศใต้ คือ “ประตูมาน” มีระยะอยู่ที่ 1,380 เมตร และมีระยะจากประตูด้านทิศตะวันตก คือ “ประตูศรีชุม” ไปยังประตูด้านทิศตะวันออก คือ “ประตูชัย” มีระยะที่ 553 เมตร และกำหนดแนวเขตอนุรักษ์ไปตามถนนเจริญเมืองทางด้านทิศตะวันออกของประตูชัยอีก 785 เมตร เนื่องจากพื้นที่ภายในเขตกำแพงเมืองเป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ มีวัดที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ มีอาคารประวัติศาสตร์และชุมชนที่มีประวัติความเป็นมาอันยาวนานอยู่ภายในพื้นที่ ส่วนตามแนวถนนเจริญเมืองทางด้านทิศตะวันออกของประตูชัยเป็นพื้นที่ชุมชนการค้าที่สำคัญของเมืองและมีอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์อยู่มากด้วยเช่นกัน ทั้งนี้การประกาศเขตพื้นที่เมืองเก่าแพร่ยังเป็นหมุดหมายในการกำหนดขอบเขตควบคุมพื้นที่โดยรอบเมืองเก่า (buffer zone) ที่ดำเนินการโดยเครือข่ายความร่วมมือภายในเมืองแพร่ การเคหะแห่งชาติ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) เกิดเป็นแผนการพัฒนาผังเมืองและการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยชุมชนรอบกำแพงเมืองแพร่ พ.ศ. 2564 โดยเกิดจากการแลกเปลี่ยนข้อมูลและร่วมวางผังพื้นที่ภายในเมืองเก่า เพื่อพัฒนาเมืองแพร่สู่การเป็นเมืองสุขภาวะ เชื่อมโยงชุมชนสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน สรุปเป็น 2 แนวทางหลัก คือ ปรับปรุงที่อยู่อาศัยของชุมชนเดิมให้เข้ากับรูปแบบเมืองเก่า และส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งการดำเนินการในปี พ.ศ. 2564 แม้จะมีการกำหนดข้อตกลงในการควบคุมการขายตัวของชุมชนและการขยายเขตพื้นที่ควบคุมการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม แต่การพัฒนาเมืองโดยเฉพาะโครงการก่อสร้างถนนเลียบริมแม่น้ำและนโยบายการย้ายสถานที่ราชการในตัวเมือง จะเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อสัมผัสความรู้สึกสำนึกต่อถิ่นที่ และการใช้ชีวิตบนพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพภายในเมืองโดยชุมชนเจ้าของพื้นที่

ภาพที่ 1 แสดงขอบเขตพื้นที่ศึกษาเขตอนุรักษ์เมืองเก่าแพร่ (พื้นที่สีแดงเข้ม)
และพื้นที่รอยต่อ (พื้นที่แดงอ่อน) ส่วนเส้นประสีแดงคือแนวถนนหลักในเมืองเก่าแพร่

5.2 พื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพที่มีศักยภาพในเมืองเก่าแพร่

งานวิจัยนี้พบพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพที่มีศักยภาพที่สอดคล้องกับภูมิทัศน์วัฒนธรรมในเมืองเก่าแพร่ จำนวน 12 พื้นที่กระจายตัวอยู่ภายในเขตควบคุมและอนุรักษ์เมืองเก่า แบ่งตามวิธีการใช้พื้นที่โดยชุมชนเป็น 3 กลุ่มหลักดังนี้ 1.) พื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพของเมืองที่มีการใช้งานอย่างต่อเนื่องและมีโครงการหรือแหล่งทุนเข้ามาสนับสนุนการดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ พื้นที่ภาคเมกอิมคือ (หมายถึง ตลาดที่อยู่ริมคูน้ำกำแพงเมืองเนื่องจากเป็นตลาดนัดที่ตั้งอยู่บริเวณริมคูเมืองด้านทิศตะวันออก), พื้นที่ภาคสามวัยและย่านชุมชนร่องซ้อ, พื้นที่ภายในย่านเหมืองหิตตันธง และพื้นที่ย่านร้านค้าถนนเจริญเมือง พื้นที่ในกลุ่มนี้มีวงรอบการใช้พื้นที่ที่ค่อนข้างแน่นอน และความหนาแน่นในการใช้พื้นที่ในระดับที่ส่งเสริมความมีชีวิตชีวาภายในเมืองเก่า แต่ยังคงขาดการบริหารสิ่งอำนวยความสะดวกและการใช้เส้นทางที่เหมาะสม 2.) พื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพของเมืองที่สามารถสื่อสารสัมผัสและถ่ายทอดภาพจำของเมืองเก่าแพร่ ได้แก่ พื้นที่โรงเรียนการป่าไม้แพร่, พื้นที่ร้านค้าแผงลอยบริเวณประตูชัยและพื้นที่ถนนคนเดินภาคทองเก่า พื้นที่ในกลุ่มนี้มีความเกี่ยวพันกับชุมชนและประวัติศาสตร์ของเมือง ยังมีการใช้งานโดยชุมชนที่สม่ำเสมอสามารถสื่อสารถึงสัมผัสและวิถีชีวิตของผู้คนภายในเมือง แต่ปัจจุบันยังขาดการเชื่อมโยงการใช้งานระหว่างพื้นที่หรือการเน้นย้ำสัมผัสภาพจำที่เหมาะสม ทำให้มีความเสี่ยงที่สัมผัสเฉพาะอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนและพื้นที่จะเปลี่ยนแปลงหรือสูญหาย และ 3.) พื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพที่มีศักยภาพของเมืองที่อยู่ระหว่างการหากระบวนการจัดการพื้นที่ที่เหมาะสม ได้แก่ พื้นที่สวนรุกขชาติเขตวัน, พื้นที่บริเวณโรงหนังแสนเมือง, พื้นที่บริเวณเรือนมิชชันนารีภายในสำนักงานส่งเสริมการศึกษาครอบครัวและการศึกษาตามอัธยาศัยแพร่ และพื้นที่บริเวณเรือนมิชชันนารีภายในโรงพยาบาลแพร่คริสเตียน พื้นที่ในกลุ่มนี้เกี่ยวพันกับประวัติศาสตร์ชุมชนและสามารถสื่อสารถึงสัมผัสของเมืองเก่าแพร่ แต่ตัวพื้นที่อาจมีข้อติดขัดในเรื่องระเบียบการจัดการ อำนาจความรับผิดชอบหรือกรรมสิทธิ์ในพื้นที่ ทำให้การพัฒนาหรือการเข้าใช้พื้นที่ทำได้จำกัด พื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพทั้ง 3 กลุ่มข้างต้น ยังขาดการเชื่อมโยงให้เป็นโครงข่ายพื้นที่ที่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมเมือง

ตารางที่ 1 ตารางอธิบายรายละเอียดพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพที่ส่งผลต่อสัมผัสรับรู้เมืองเก่าแพร่

รายละเอียดพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพในเมืองเก่าแพร่			
ลำดับ	พื้นที่	จุดเด่น	ข้อจำกัด
P1	พื้นที่ ย่านร้านค้าถนนเจริญเมือง	มีตึกแถวและอาคารประวัติศาสตร์ที่ได้รับรางวัลด้านการอนุรักษ์ สามารถสื่อสารสัมผัสของเมืองเก่าแพร่ในช่วงอุตสาหกรรมการทำไม้	ขาดการส่งเสริมความสะดวกในการสัญจรโดยการเดินเท้า
P2	พื้นที่ ภายในย่านเหมืองหิตตันธง	อดีตที่พักกลุ่มแรงงานช่วงอุตสาหกรรมการทำไม้ ปัจจุบันเป็นที่พักอาศัยของกลุ่มผู้ค้าอาหารในเมือง สื่อความสร้างสรรค์ต่อเมือง	1. ขาดระบบส่งเสริมสุขภาวะ 2. ขาดระบบส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวชุมชน
P3	พื้นที่บริเวณโรงหนังแสนเมือง	เป็นโรงหนังแห่งแรกของจังหวัดแพร่ มีการบันทึกเหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับความบันเทิงของเมืองแพร่ในอดีต ปัจจุบันเป็นพื้นที่ส่งเสริมการแสดงออกของวัยรุ่นในเมืองแพร่	1. ขาดการจัดการพื้นที่ที่ตอบสนองต่อวัยรุ่น 2. ขาดการส่งเสริมให้เป็นพื้นที่สร้างสรรค์
P4	พื้นที่ ร้านค้าแผงลอยบริเวณประตูชัย	เป็นพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของเมือง ปัจจุบันเป็นพื้นที่ค้าขายอาหารสามารถสื่อสารสัมผัสของเมืองเก่าแพร่	1. ขาดระบบส่งเสริมสุขภาวะ 2. ขาดระบบส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวชุมชน

รายละเอียดพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพในเมืองเก่าแพร่			
ลำดับ	พื้นที่	จุดเด่น	ข้อจำกัด
P5	พื้นที่กาดเมกฮิมคือ	เป็นพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของเมือง ปัจจุบันเป็นพื้นที่ส่งเสริมกิจกรรมด้านวัฒนธรรมและสินค้าชุมชนแพร่	1. ขาดระบบส่งเสริมสุขภาวะ 2. ขาดระบบส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวชุมชน
P6	พื้นที่บริเวณสำนักงานเทศบาลเมืองแพร่	เป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์ที่สำคัญที่ส่งผลต่อกิจกรรมการใช้พื้นที่ภายในเมือง ปัจจุบันกำลังเตรียมย้ายสำนักงานเทศบาลเมืองแพร่	ยังไม่มีแผนชัดเจนในการจัดการพื้นที่นี้หลักการย้ายสำนักงานไป
P7	พื้นที่ถนนคนเดินกาดกองเก่า	เป็นพื้นที่ชุมชนที่มีความเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ของเมือง ปัจจุบันเป็นพื้นที่ส่งเสริมกิจกรรมด้านวัฒนธรรมและสินค้าชุมชนของเมืองแพร่	1. ขาดระบบส่งเสริมสุขภาวะชุมชน 2. ขาดระบบส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวชุมชน 3. ขาดระบบขนส่งสาธารณะ
P8	พื้นที่สวนรุกขชาติเขตวัน	เป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และพื้นที่สีเขียวสำคัญของเมือง ปัจจุบันอยู่ในระหว่างการพิจารณาแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสม	กำลังได้รับผลกระทบจากโครงการก่อสร้างถนนเลียบแม่น้ำยมที่จะตัดผ่าน
P9	พื้นที่โรงเรียนการป่าไม้แพร่	เป็นพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของเมือง ปัจจุบันเป็นพื้นที่นันทนาการสามารถสื่อสารถึงเมืองแพร่	1. ขาดระบบการจัดการพื้นที่ 2. ขาดระบบส่งเสริมให้เป็นพื้นที่สีเขียวที่ยั่งยืนภายในเมือง
P10	พื้นที่กาดสามวัยและย่านชุมชนร่องซ้อ	เป็นพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของเมือง ปัจจุบันเป็นพื้นที่ส่งเสริมกิจกรรมด้านวัฒนธรรมและสินค้าชุมชนแพร่	1. ขาดระบบส่งเสริมสุขภาวะชุมชน 2. ขาดระบบส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวชุมชน
P11	พื้นที่บริเวณเรือนมิชชันนารี (ภายในรพ.แพร่คริสเตียน)	เป็นพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์	1. ขาดระบบจัดการที่เหมาะสม 2. อาคารและพื้นที่ค่อนข้างทรุดโทรม
P12	พื้นที่บริเวณเรือนมิชชันนารี (ภายในกศน.แพร่)	เป็นพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ปัจจุบันได้รับการอนุรักษ์และจัดเป็นพื้นที่ฐานเรียนรู้	1. ขาดการเชื่อมโยงพื้นที่เข้ากับการใช้งานของชุมชนและผู้คนในเมือง 2. ขาดการบำรุงรักษาที่เหมาะสม

ภาพที่ 2 แสดงตำแหน่งพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพในเมืองเก่าแก่

5.3 เครือข่ายการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในเมืองเก่าแก่

ผลวิเคราะห์จากโปรแกรม UCINET เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของเครือข่ายการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในเมืองเก่าแก่ที่เข้าร่วมกิจกรรมในช่วงปี พ.ศ. 2564-2565 ตามตารางที่ 2 ผลในส่วน descriptive statistics แสดงค่าดัชนี network centralization (Out Degree) = 42.538% ส่วน network centralization (In Degree) = 27.997% โดยค่า network centralization ทั้งในส่วน Out Degree (แสดงการมุ่งออกไปมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น) และ In Degree (แสดงการมีผู้อื่นมุ่งเข้ามามีปฏิสัมพันธ์) ที่น้อยกว่าร้อยละ 50 ชี้ว่าเครือข่ายการมีส่วนร่วมนี้เป็นแบบกระจายตัวไม่ได้มีกลุ่มสมาชิกในเครือข่ายกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมีอิทธิพลเหนือกลุ่มสมาชิกอื่นในการแสดงความคิดเห็น และเป็นเครือข่ายที่มีค่าเฉลี่ย Out Degree สูงกว่าค่าเฉลี่ย In Degree ชี้ว่าเครือข่ายการมีส่วนร่วมนี้มีลักษณะเป็นผู้ให้ข้อมูลแก่สมาชิกอื่นมากกว่าการรับ นอกจากนี้ตารางที่ 2 ยังแสดงผลในส่วน degree centrality measures ให้เห็นว่า สมาชิกรหัส ATP-01, APF-01 และ CCP-02 เป็นสมาชิกย่อยในกลุ่มเครือข่ายที่มีค่า Out Degree และค่า In Degree ในสัดส่วนที่มีความสมดุล ซึ่งให้ถือว่าเป็นสมาชิกย่อยที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนหรือกระจายข้อมูลระหว่างเครือข่าย ส่วนสมาชิกรหัส ATP-021 เป็นกลุ่มเครือข่ายส่วนกลางของชาวเมืองที่มีความสำคัญต่อเมืองเก่าแก่อย่างมากในการขับเคลื่อนกิจกรรมหรือกระจายข้อมูล ซึ่งสมาชิกกลุ่มนี้จะดำเนินการร่วมกันเป็นกลุ่มใหญ่ ส่วนสมาชิกรหัส ATP-02 และ ATP-015 แม้จะมีค่า Out Degree ในระดับที่สูง แต่มีค่า In Degree ค่อนข้างน้อย แสดงถึงลักษณะการเป็นผู้สื่อสารข้อมูลแก่เครือข่ายอยู่มาก แต่ยังเป็นสมาชิกที่รับข้อมูลภายในเครือข่ายค่อนข้างน้อย จึงยังมีความสามารถในการขับเคลื่อนกิจกรรมในเครือข่ายได้จำกัด

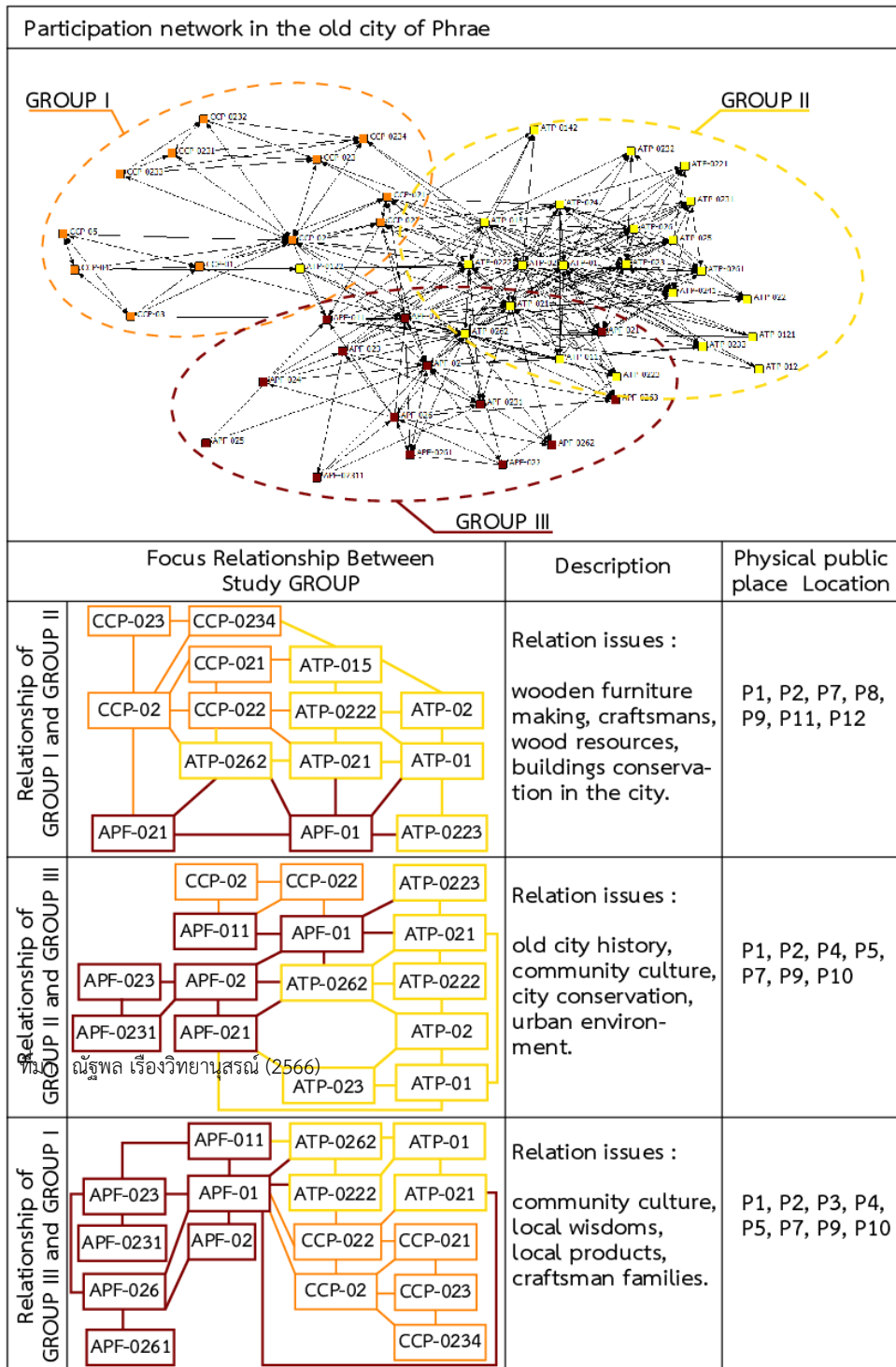
ส่วนตารางที่ 3 ได้สรุปกลุ่มผู้ขับเคลื่อนเครือข่ายจากกลุ่มย่อย 3 กลุ่ม ได้แก่ 1.) กลุ่มที่ขับเคลื่อนการแปรรูปผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นโดยใช้ฐานทุนวัฒนธรรมชุมชน (GROUP I ตารางที่ 3) กลุ่มนี้มีสมาชิกรหัส CCP-02 เป็นผู้ขับเคลื่อนหลัก ลักษณะมุ่งออกไปขับเคลื่อนกิจกรรม, 2.) กลุ่มที่ขับเคลื่อนเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมภายในเมืองเก่าแก่ (GROUP II ตารางที่ 3) กลุ่มนี้มีสมาชิกรหัส ATP-01 เป็นผู้ขับเคลื่อนหลัก แม้ว่าสมาชิกท่านนี้จะมีการเฝ้าระวังกิจกรรมขับเคลื่อนให้ผู้อื่น รวมถึงการพัฒนาการประสานเป็นการจัดการผ่านองค์กรจัดตั้ง แต่ผู้ที่ประสานงานเข้ามาหากลุ่มนี้ยังคงยึดติดในตัวบุคคล แม้ภายในกลุ่มพยายามพัฒนาความสามารถสมาชิกในกลุ่มและกระจายการขับเคลื่อนสู่สมาชิกในกลุ่มให้มากขึ้น และ 3.) กลุ่มที่ขับเคลื่อนบนฐานความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมชุมชน (GROUP III ตารางที่ 3) กลุ่มนี้มีสมาชิกรหัส APF-01 เป็นผู้ขับเคลื่อนหลัก ลักษณะมุ่งออกไปขับเคลื่อนกิจกรรม

ปัจจุบันกลุ่มพยายามชักชวนคนรุ่นใหม่ให้เข้าร่วมกิจกรรมขับเคลื่อนกลุ่มและกระจายกิจกรรมสู่สมาชิกในกลุ่มให้มากขึ้น ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มในภาพรวม กลุ่มที่ 1 จะเชื่อมกับกลุ่มอื่นอย่างหลวมๆ ผ่านสมาชิกในกลุ่มและกิจกรรมตามวงรอบ ส่วนกลุ่มที่ 2 และ 3 มีความสัมพันธ์กันใกล้ชิด โดยกลุ่มที่ 2 จะเคลื่อนตัวในเชิงรุก มีการกระจายตัวและเกิดกลุ่มย่อยในกลุ่มขึ้นตาม การเปลี่ยนแปลงในเมือง ส่วนกลุ่มที่ 3 เน้นการสืบสานวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน

ตารางที่ 2 ตารางแสดง network centrality degree เครือข่ายการมีส่วนร่วมในเมืองเก่าแพร่

CODE DESCRIPTIVE: คำอธิบาย				
network centralization หมายถึง ค่าความเป็นศูนย์กลางที่มีอิทธิพลในเครือข่าย UCINET ระบุค่าที่มากกว่าร้อยละ 50 ว่ามีลักษณะเป็นจุดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ หากต้องการกระจายอำนาจค่าควรน้อยกว่าร้อยละ 50				
หลักอ้างอิงรหัส บันทึกข้อมูลเครือข่าย	หลักที่ 1 Out Degree	หลักที่ 2 In Degree	หลักที่ 3 NrmOutDeg	หลักที่ 4 NrmInDeg
CCP เป็นกลุ่มที่ขับเคลื่อนการแปรรูปผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นโดยใช้ฐานทุนวัฒนธรรมชุมชน	เป็นการแสดงการปฏิสัมพันธ์ในลักษณะออกไปขับเคลื่อน (active) ของสมาชิกภายในเครือข่าย หรือจุดเชื่อมต่อ(node) ค่าในหลักนี้หากมีมากแสดงถึง	เป็นการแสดงการปฏิสัมพันธ์ในลักษณะการถูกอ้างอิงถึง (passive) ของสมาชิกภายในเครือข่าย หรือจุดเชื่อมต่อ(node) ค่าในหลักนี้หากมีมากแสดงถึง	เป็นการแสดงค่าเป็นร้อยละปฏิสัมพันธ์ลักษณะออกไปขับเคลื่อน (active) ของสมาชิกภายในเครือข่าย หรือจุดเชื่อมต่อ(node)	เป็นการแสดงค่าเป็นร้อยละปฏิสัมพันธ์ลักษณะการถูกอ้างอิงถึง (passive) ของสมาชิกภายในเครือข่าย หรือจุดเชื่อมต่อ(node)
ATP เป็นกลุ่มที่ขับเคลื่อนเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมภายในเมืองแพร่	ความสำคัญต่อการขับเคลื่อนเครือข่าย	ความสำคัญในแง่สนับสนุนเครือข่าย		
APF เป็นกลุ่มที่ขับเคลื่อนบนฐานความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมชุมชน				
DEGREE CENTRALITY MEASURES: ผลวิเคราะห์ค่าความเป็นศูนย์กลางในการศึกษา				
	1 OutDegree	2 InDegree	3 NrmOutDeg	4 NrmInDeg
25 ATP-02	30.000	7.000	53.571	12.500
14 ATP-01	29.000	15.000	51.786	26.786
23 ATP-015	23.000	2.000	41.071	3.571
41 APF-01	19.000	15.000	33.929	26.786
26 ATP-021	19.000	16.000	33.929	28.571
2 CCP-02	17.000	15.000	30.357	26.786
40 ATP-0262	17.000	22.000	30.357	39.286
46 APF-02	14.000	14.000	25.000	25.000
37 ATP-025	12.000	4.000	21.429	7.143
Network Centralization (Outdegree) = 42.538%				
Network Centralization (Indegree) = 27.997%				

ตารางที่ 3 ตารางอธิบายการเชื่อมต่อเครือข่ายการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในเมืองเก่าแพร่

5.4 ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพและเครือข่ายมีส่วนร่วมในเมืองเก่าแพร่

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ข้อมูลเชิงแผนที่ พบว่ากลุ่มเครือข่ายการมีส่วนร่วมจาก 3 กลุ่มย่อย มีการใช้พื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพภายในเมือง (P1-P12 ตารางที่ 1) เพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมภายในกลุ่ม โดยข้อมูลตามตารางที่ 4 ชี้ว่า หากเรียงพื้นที่ที่เครือข่ายมีส่วนร่วมในเมืองเก่าแพร่มีการเข้าไปพื้นที่เพื่อดำเนินกิจกรรมบ่อยและหนาแน่น จะสามารถเรียงลำดับจากทิศตะวันออกไปสู่ทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเมืองได้ดังนี้ พื้นที่ภายในย่านเหมืองหิตตันธง (P2 ตารางที่ 4), พื้นที่ย่านร้านค้าถนนเจริญเมือง (P1 ตารางที่ 4), พื้นที่ถนนคนเดินกาดกองเก่า (P7 ตารางที่ 4), พื้นที่โรงเรียนการป่าไม้แพร่ (P9 ตารางที่ 4) และพื้นที่สวนรุกชาติเขเตะวัน (P8 ตารางที่ 4) ผลการศึกษาที่ค้นพบนี้จะเป็นประโยชน์ต่อเทศบาลเมืองแพร่ในการกำหนดทิศทางการอนุรักษ์และพัฒนาเมือง

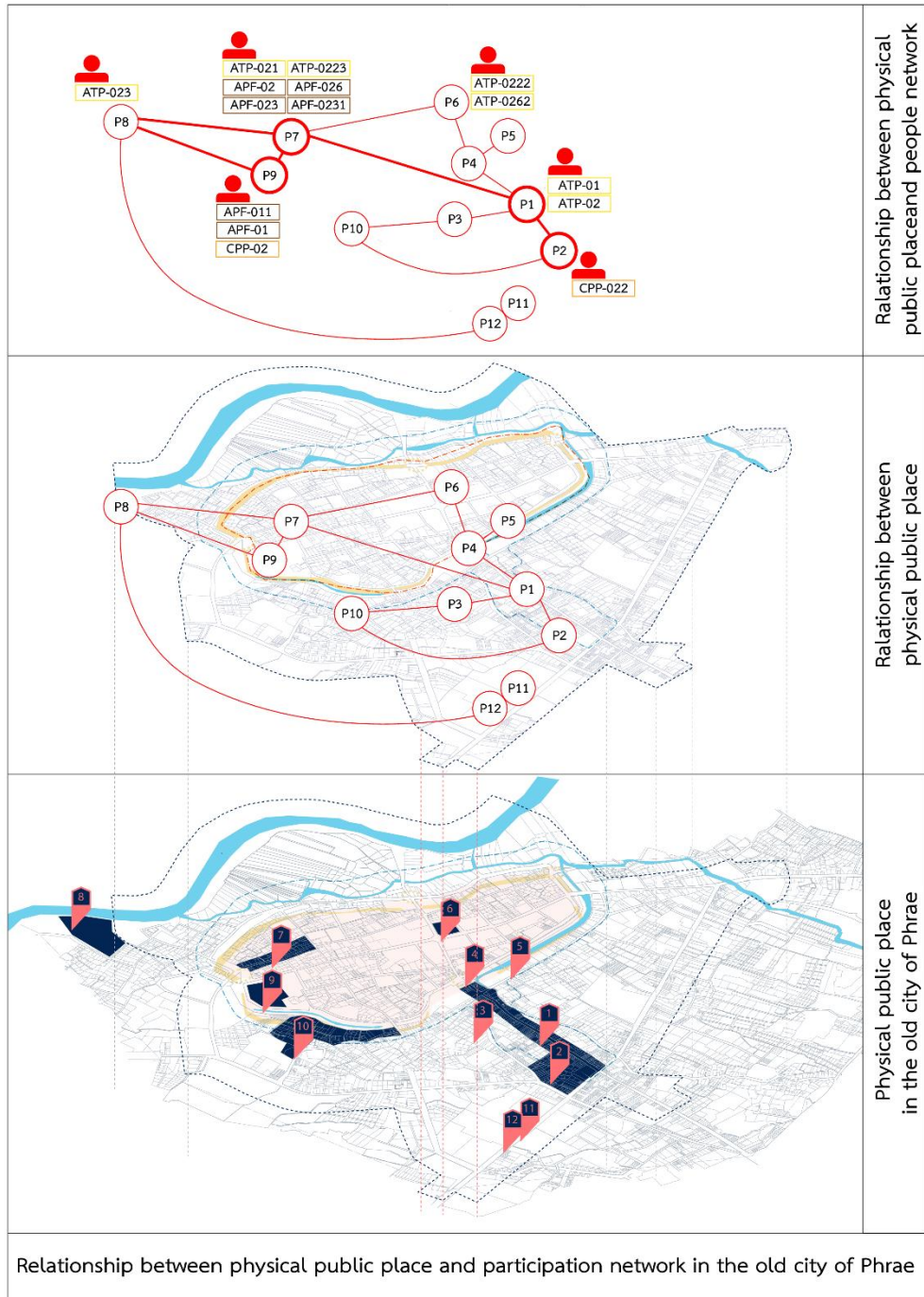
งานวิจัยนี้ยังพบว่าพื้นที่ทางด้านทิศใต้และด้านตะวันออกเฉียงใต้ของเมืองคือ พื้นที่สวนรุกชาติเขเตะวัน (P8 ตารางที่ 4), พื้นที่ถนนคนเดินกาดกองเก่า (P7 ตารางที่ 4), พื้นที่โรงเรียนการป่าไม้แพร่ (P9 ตารางที่ 4), พื้นที่กาดสามวัยและย่านชุมชนร่องซ้อ (P10 ตารางที่ 4) กลุ่มเครือข่ายมีส่วนร่วมในเมืองเก่าแพร่มีการเอ่ยถึงซ้ำ โดยมักถูกใช้จัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมภายในเมือง พื้นที่บริเวณนี้ยังมีความหนาแน่นของกิจกรรมนันทนาการของผู้คนในเมืองอย่างและมีความสัมพันธ์กับระบบเครือข่ายของชุมชนภายในเมืองอย่างมีนัยยะ

ทั้งนี้ ทางภาครัฐและแหล่งทุนภายนอกกำลังให้การสนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวภายในเมือง โดยใช้ พื้นที่กาดเมกฮิมคือ (P5 ตารางที่ 4) และพื้นที่กาดสามวัยและย่านชุมชนร่องซ้อ (P10 ตารางที่ 4) ตลอดจนพยายามยกระดับพื้นที่ให้เป็นย่านสร้างสรรค์ของเมือง (creative city) โดยกิจกรรมเหล่านี้อยู่ทางด้านทิศตะวันออกของเมือง ชื่อนี้ได้แก่ พื้นที่ย่านร้านค้าถนนเจริญเมือง (P1 ตารางที่ 4) และพื้นที่ภายในย่านเหมืองหิตตันธง (P2 ตารางที่ 4) ในส่วนนี้กระตุ้นให้เกิดกิจกรรมและสมาชิกเครือข่ายใหม่ที่เข้ามามีส่วนร่วมภายในพื้นที่เมือง

นอกจากนี้ข้อมูลเชิงแผนที่ชี้ว่า พื้นที่สวนรุกชาติเขเตะวัน (P8 ตารางที่ 4), พื้นที่บริเวณสำนักงานเทศบาลเมืองแพร่ (P6 ตารางที่ 4), พื้นที่ร้านค้าแผงลอยบริเวณประตูชัย (P4 ตารางที่ 4) และพื้นที่ย่านร้านค้าถนนเจริญเมือง (P1 ตารางที่ 4) มีศักยภาพเชื่อมโยงโครงข่ายพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพที่สำคัญของเมือง ส่วนพื้นที่บริเวณโรงหนังแสนเมือง (P3 ตารางที่ 4) เชื่อมกับ พื้นที่บริเวณเรือนมิชชันนารีภายในสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยแพร่ (P11 ตารางที่ 4) และพื้นที่บริเวณเรือนมิชชันนารีภายในโรงพยาบาลแพร่คริสเตียน (P12 ตารางที่ 4) มีศักยภาพพัฒนาเป็นย่านส่งเสริมสุขภาพและการศึกษาของเมือง

ส่วนพื้นที่ที่สมาชิกจากแต่ละกลุ่มมีความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมภายในพื้นที่ สามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้อย่างหลากหลาย และปัจจุบันยังสามารถสื่อบรรยายภาพชุมชนเมืองแพร่ได้ชัด ได้แก่ พื้นที่โรงเรียนการป่าไม้แพร่ (P9 ตารางที่ 4), พื้นที่ถนนคนเดินกาดกองเก่า (P7 ตารางที่ 4), พื้นที่ร้านค้าแผงลอยบริเวณประตูชัย (P4 ตารางที่ 4) ข้อมูลสามารถตอบวัตถุประสงค์ข้อ 3 ของงานวิจัย

ตารางที่ 4 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพและเครือข่ายมีส่วนร่วมเมืองแพร่

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 พื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพที่มีศักยภาพในเมืองเก่าแพร่

พื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพที่อยู่ในภาพจำของชุมชนกระจายตัวอยู่ในทางทิศใต้ ทิศตะวันออกเฉียงใต้ และทิศตะวันออกของเมือง สอดคล้องกับประวัติศาสตร์การค้าและการทำสัมปทานไม้ สัมพันธ์กับกลุ่มชุมชนหรือกลุ่มช่างฝีมือ มีความเชื่อมโยงอย่างต่อเนื่องต่อการคงอยู่ของสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อม ที่มีความเฉพาะและมีเสน่ห์ของเมืองเก่าแพร่ ปัจจุบันสิ่งที่ทำให้พื้นที่เหล่านี้ถูกใช้ถูกจดจำ คือการเชื่อมโยงระหว่างที่ตั้ง ประวัติศาสตร์ และชุมชนเจ้าของพื้นที่ ในการส่งเสริมหรือรักษาเอาไว้สามารถดำเนินการผ่านการหนุนเสริมสิ่งอำนวยความสะดวก การบอกเล่าเรื่องราวและการเชื่อมโยงพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพเข้ากับชุมชนอย่างเหมาะสม ควรมีการเชื่อมโยงจากประตูชัยด้านทิศตะวันออกไปสู่ประตูม่านทางด้านทิศใต้ ดังนั้นหากมีการพัฒนาพื้นที่บริเวณนั้นก่อแบบหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรเคารพวิถีชีวิตชุมชน และควรมีการจัดการนิเวศพืชพรรณให้สอดคล้องเหมาะสมกับสัมผัสบรรยากาศของเมืองเก่าแพร่

6.2 เครือข่ายการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในเมืองเก่าแพร่

เครือข่ายการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในเมืองเก่าแพร่ในปัจจุบันถือว่ามีความเข้มแข็ง มีความใส่ใจและตื่นรู้ต่อสิทธิภาคประชาชน มีความรักความหวงแหนในเอกลักษณ์ วัฒนธรรมท้องถิ่นของตน ซึ่งส่งผลทำให้พื้นที่สาธารณะบางพื้นที่ในเมืองเก่าแพร่ยังคงมีชีวิตชีวาอยู่ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานงานวิจัยที่ได้ตั้งไว้ตอนต้นว่าเครือข่ายการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนส่งผลต่อการคงอยู่ของพื้นที่สาธารณะ ทั้งนี้ผลที่ได้จากการวิจัยกลับพบว่าเครือข่ายภาคประชาชนของแพร่ ยังขาดการจัดการระบบฐานข้อมูลความรู้และการผนึกกำลังร่วมกันระหว่างกลุ่มเพื่อรักษาความเฉพาะตัวอันเป็นเอกลักษณ์ของเมืองแพร่ หากได้รับการสนับสนุนที่ดีจากเครือข่ายภาคอุดมศึกษาและภาครัฐจะทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

6.3 ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพและเครือข่ายมีส่วนร่วมในเมืองเก่าแพร่

ข้อมูลจากตารางที่ 4 ชี้ว่าเครือข่ายการมีส่วนร่วมในเมืองเก่าแพร่ มีการใช้งานพื้นที่ทางด้านทิศใต้และตะวันออกเฉียงใต้ของเมือง คือ พื้นที่สวนรุกขชาติเขเตะวัน (P8 ตารางที่ 4), พื้นที่ถนนคนเดินกาตองเก่า (P7 ตารางที่ 4), พื้นที่โรงเรียนการป่าไม้แพร่ (P9 ตารางที่ 4), พื้นที่ภาคสามวัยและย่านชุมชนร่องซ้อ (P10 ตารางที่ 4 จุดนี้ควรพัฒนาให้เชื่อมเข้ากับ P9) เพราะเป็นจุดหมายที่สำคัญทั้งในเชิงประวัติศาสตร์และสภาพแวดล้อมเมืองเก่าแพร่ จึงควรเสริมสิ่งอำนวยความสะดวก การบอกเล่าเรื่องราวและการเชื่อมโยงพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพเข้ากับชุมชนอย่างเหมาะสม ส่วนพื้นที่ย่านร้านค้าถนนเจริญเมือง (P1 ตารางที่ 4) และพื้นที่ภายในย่านเมืองหิดตันธง (P2 ตารางที่ 4)

ที่ภาครัฐและแหล่งทุนมีความพยายามพัฒนาให้เป็นย่านสร้างสรรค์ของเมือง (creative city) พื้นที่จึงสัมพันธ์เชื่อมโยงกับเครือข่ายผู้ขับเคลื่อนกิจกรรมภายในเมือง พื้นที่ในส่วนนี้ควรขับเคลื่อนพัฒนาร่วมไปกับวัดและตลาดที่ชุมชนโดยรอบ จึงสามารถจะเชื่อมโยงเข้ากับการใช้ชีวิตของชุมชนในปัจจุบัน

7. ข้อเสนอแนะและการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

การวิจัยนี้สามารถประมวลผลความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพและเครือข่ายการมีส่วนร่วมในเมืองเก่าแพร่ ในการวิเคราะห์ผลมีการประมวลผลโดยใช้การระบุพื้นที่อย่างมีส่วนร่วมแล้วใช้โปรแกรมประยุกต์ UCINET ซึ่งมีประโยชน์ในการแปลงข้อมูลเป็นผังภาพความสัมพันธ์ ให้ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มที่ชัดเจน ทำให้สามารถระบุตำแหน่งพื้นที่ในการทำแผนที่เชิงพื้นที่ (spatial mapping) สามารถอธิบายเชื่อมโยงมิติการใช้พื้นที่และกลุ่มบุคคลที่มักเข้ามาทำกิจกรรมในพื้นที่ กระบวนการศึกษานี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับชุมชนเมืองที่ตั้งอยู่ในพื้นที่อนุรักษ์โบราณสถาน มีสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ มีกลุ่มช่างฝีมือท้องถิ่น มีสภาพแวดล้อมอันเป็นเอกลักษณ์ และที่ยังคงไว้ซึ่งองค์ประกอบของเมืองเก่า ซึ่งชุมชนลักษณะนี้มีอยู่มากทั้งในและต่างประเทศ และการวิจัยยังพบว่าความเข้มแข็งของเครือข่ายการมีส่วนร่วมในเมืองเก่าแพร่ เกิดจากความใกล้ชิดกันในเครือข่ายความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น ประวัติศาสตร์ที่มีภาพร่วมกันชัดเจน มีสภาพแวดล้อมทางกายภาพของเมืองที่มีเอกลักษณ์ ในการศึกษาลำดับถัดไปควรใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการบริหารจัดการข้อมูลของเครือข่ายมีส่วนร่วมในเมืองเก่าแพร่ และนำผลไปใช้ในการเชื่อมโยงผู้คนรุ่นใหม่เข้ากับมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้ซึ่งปรากฏผ่านพื้นที่สาธารณะในเมืองเก่าแพร่

8. กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งในงานวิจัยเรื่อง การจัดการทุนทางวัฒนธรรมพื้นที่เมืองแพร่เพื่อเพิ่มศักยภาพด้านการแข่งขันของผู้ประกอบการวิสาหกิจทางวัฒนธรรม ซึ่งได้รับการสนับสนุนทั้งในด้านงบประมาณ ข้อเสนอแนะและกำลังใจที่ดี จากหน่วยบริหารและจัดการทุนระดับพื้นที่ (บพท.) ทำให้ผลงานวิจัยสอดคล้องกับความเป็นจริงในพื้นที่ดำเนินการในเขตเมืองเก่าแพร่ นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (CEA) เชียงใหม่ และคุณฐานวัฒน์ วิทยปรีชาศิลป์ ที่กรุณาให้การสนับสนุนข้อมูลในการดำเนินงานวิจัย ขอขอบพระคุณท่านผู้ว่าราชการจังหวัดแพร่ สำนักงานจังหวัดแพร่ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแพร่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานแพร่ หอการค้าจังหวัดแพร่ และท่านนายกเทศมนตรีเมืองแพร่ สำหรับการรับฟังและประสานการดำเนินงาน ขอขอบพระคุณวิทยาลัยชุมชนแพร่ ท่านผู้อำนวยการวิทยาลัยชุมชนแพร่ ท่าน ดร.ประทีป ปินชัย และท่านอาจารย์พงศธร กันทะวงศ์ ที่ร่วมขับเคลื่อนให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือในพื้นที่ ขอขอบพระคุณคุณวุฒิไกร ผาทอง และคุณชินวร ชมภูพันธ์ จากเครือข่ายลูกหลานเมืองแพร่ และ คุณธีรวิธ กล่อมแล้ว นายกสมาคมรักษ์เมืองเก่าแพร่ ที่ท่านให้ความกรุณาสละเวลาอันมีค่ามาร่วมให้คำปรึกษาและให้ความช่วยเหลือการดำเนินงานอย่างใกล้ชิด สุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณเมืองแพร่และชาวเมืองแพร่ที่ได้มาร่วมกิจกรรมเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าข้อค้นพบที่ได้จะสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนส่งต่อทุนทางวัฒนธรรมพื้นที่เมืองแพร่ให้คงอยู่สืบไป

9. เอกสารอ้างอิง

- กุสุมา บุญกาญจน์, ชูวิทย์ สุธงษา. (2558). การจัดทำแนวทางอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนดั้งเดิมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม กรณีศึกษาชุมชนริมน้ำจันทบูร. *Built Environment Inquiry*, 14(1), 59-82.
- ไชศรี ภักดิ์สุจริต. (2551). ขอยึดประหยดพลังงาน พื้นที่ว่างสาธารณะขนาดเล็ก-พื้นที่ทางสังคมของชุมชนไทย. *การประชุมวิชาการด้านการวางแผน ภาครัฐและเมือง ครั้งที่ 2*. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2551.
- แผ่นดิน อุจะนา. (2559). ความสัมพันธ์ของพื้นที่ในเรือนชุมชนข้างเมืองเชียงตุง. *NAJUA: Architecture, Design and Built Environment*, 30.
- ปิยเดช อัครโพธิวงศ์. (2562). การศึกษากระบวนการความร่วมมือของชุมชนในการจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแนวแกนมรดกโลกโดยใช้แนวคิดการวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม กรณีศึกษา: นครชุม จังหวัดกำแพงเพชร บ้านคุกพัฒนา และทุ่งหลวง จังหวัดสุโขทัย. *Journal of Industrial Education*, 18(3), 101-113.
- ระวีวรรณ โอฬารรัตน์มณี. (2555). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการการใช้พื้นที่สาธารณะเป็นถนนคนเดินแบบตลาดนัดในเมืองไทย. ขอนแก่น: โรงพิมพ์พระธรรมชนิต.
- วิทยา เรืองฤทธิ์. (2555). การวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคมของกระแสดนทางไปทำงานในภูมิภาคเมืองโคราช. *Veridian E-Journal*, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts), 5(3), 254-266.
- อัมพิกา ชุมมธยา. (2562). การถอดบทเรียนจากกิจกรรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสู่กระบวนการ ทศนิยมในการปรับปรุงฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่. *Local Administration Journal*, 12(2), 216-232.
- Jan Gehl, (2010). *Cities for People*. Washington D.C : Islandpress.
- Jane Jacobs, (1961). *The Death and Life of Great American Cities*. New York : Random House.
- Maruya, K., Yamashita, S., & Uchiyama, T. (2015). Community spaces in the minds of traditional craftsmen in a pottery village in Japan. *Frontiers of Architectural Research*, 4(4), 253-262.